

Magyar Tudományosság Vajdaságban

Csantavért 1 Chicagóig

-Markulik József élete és munkássága-

„Magasság 186 cm, szélesség 105 cm, önsúly kb. 100 kg, teherbíró képesség igen alacsony, fogyasztás minimális.”

Ez volt az első mondat, mely segített megismernem Markulik Józsefet, és rögtön megszerettem. E bemutatkozás átadja szerénységét, kiváló humorát, és hogy itt több van szó, mint egy átlagemberről.

„Érdeklődésem középpontjában nem a szín, a forma vagy a vonal áll, hanem a művészet. Ezért nem vagyok se festő, se szobrász, se grafikus.”

Ez egy rövid idézet Markulik Józseftől, amellyel pár szóban nemes egyszerűséggel megfogalmazta egész életpályáját.

Született 1935. május 6-án, Csantavéren.

E kis falu akkor még igazsággal kevés lehetőséget adott egy művész híressé válásához, ám mint később kiderült, végül mégis többet jelentett Markulik kibontakozásában, mint akármely világváros. Miután elégedő szintű tudást sajátított el, 1954-ben fényképészként felvételizett az újvidéki iparművészeti középiskolába, majd 1959-ben a sarajevói iparművészeti középiskola festészeti és az újvidéki Tanárképző Iskola rajz szakán végzett.

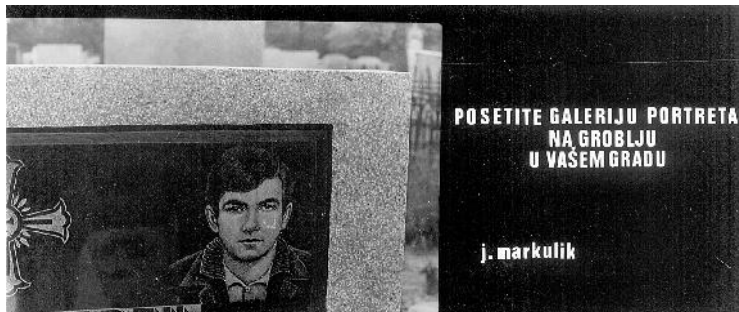
1994-ben hunyt el, tehát nekem már nem volt szerencsém megismerni, viszont az utókor hálás lehet Szabó Angélának, aki rengeteg munkát befektetve kézzel írott szövegekből, több füzetből, olykor csak kitépett lapokról, újságlap szélére "odafirkált" gondolatokból, az Új Symposiumban, Magyar Szóban, Képes Ifjúságban megjelent írásait összeszedve összeállította ezt a könyvet, valamint a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetnek (vezetnéje, Hajnal Jenő azt mondta, „Már nekünk, délvidékieknek is van füveskönyvünk”, gondolva itt Márai Sándorra...) amely kiadta a művész úr naplójegyzeteit és verseit, „**Torzóban maradt életm**” címmel. Az olvasó e naplóbejegyzésekben nyílt, szinte véleményt olvashat Markuliktól. Könnyebben megismerhetjük belső világát, mint akármilyen interjú alapján.

A **Torzóban maradt életm** címet két szempontból vizsgálhatjuk. A torzó maga (olaszul *torso* - jelentése törzs, testtörzs) végtag nélküli szobrot jelent. Az egyik oldalról lehet a művész által tudatosan fej és/vagy végtagok nélkül hagyott, viszont nem töredéknek számító - hiszen az hiányos lenne, a torzó azonban tudatosan végleges. De másik megközelítés szerint utalhat arra is, hogy ez egy befejezetlen, hiányos életmű. Egyrészt azért is, mert ténylegesen hiányzik alkotásainak nagy része, másrészt maga is, egész életében elégedetlen volt munkáival, folyton az újat, a változást kereste, nem tudott megállapodni sehol, nem elégedett meg munkáival.

A m vészet legegyszer bb meghatározása „a valóság visszatükrözése” a m vész látásmódján keresztül. Markulik József tisztában volt ezzel, és tökéletesen teljesített e definíció szerint: sajátos, összetéveszthetetlen látásmódját visszaadta a festészetében, grafikáiban, szobraiban, fotóiban, verseiben, különböző írásaiban, mozgóképeiben, s t még a zenében is.

„Az írónak nem a kézírását és nem is a könyvét csodáljuk, hanem a gondolatvilágát.”

A képz m vészetnek minden ágában kiválóan jeleskedett, több stílust kipróbálva, melyr l sajnos nem maradt elég bizonyítékunk, mivel (túlzott) tökéletességre törekedve, perfekcionizmusának sugallatára sok munkát megsemmisített – általában elégedetlen volt saját munkáival, így, miután elkészültek, és nem találta ket megfelel nek, széttepte, összetörte vagy „ajtóként” használta ket a baromfiólban.. Csodálatos tehetsége mellett mindvégig ott volt benne az a tépel d , önromboló, önmarcangoló másik énje is. Viszont a m vészetet szentnek tartotta- pénzkereseti lehet ségként inkább gravírozta a falusiak arcképeit a megrendelt sírkövekre, mintsem megrendelésre festett volna.

A temet mint portrégaléria

Foto, 19 × 9 cm

“Úgy látszik, a képz m vészet kiköltözik a temet kbe.

Tekintsék meg az új portrégalériánkat!

Nyitvatartási id nonstop.”

1978

"Az igazi m vészet nem részrehajló. Olyan igazságos, mint a halál."

32 évig dolgozott a csantavéri általános iskolában pedagógusként. Remek tanár volt, régi diákjai még ma is örömmel elmékeznek vissza rá. Az, akit csak egy rövid időre is tanított, az többet nem felejtette el. Sajátos humorral rendelkezett, mellyel feldobta az órák hangulatát, így még azok is szerettek hozzá járni, akiket amúgy semmilyen szinten nem érdekelt a művészet, és nagy mesélő lévén, érdekes eladásmódja még a legunalmasabb történeteket is izgalmassá tette (*...Párizs akkora, hogy mire végigment a fő utcán, kilyukadt a Solid -cipő talpa...*). Mindemellett rengeteg tudást adott át a tanulóknak – számos versenyen érték el dicsőre méltó eredményt.

Az iskola udvarában levő szökőkutat is készítette. (Halála után Bela Duranci, szabadkai művészettörténész kijelentette: „Elment az utolsó kézműves...”)

Otthon volt egy saját kis műterme, ahogy nevezte, kakasül. Általában ott alkotott, „művészkedett”. A művészetet szent dolognak tartotta, úgy gondolta, csak tiszta kézzel szabad hozzányúlni. Ezért nem „keveredett” kortársaival – megőrizte a maga tisztaságát.

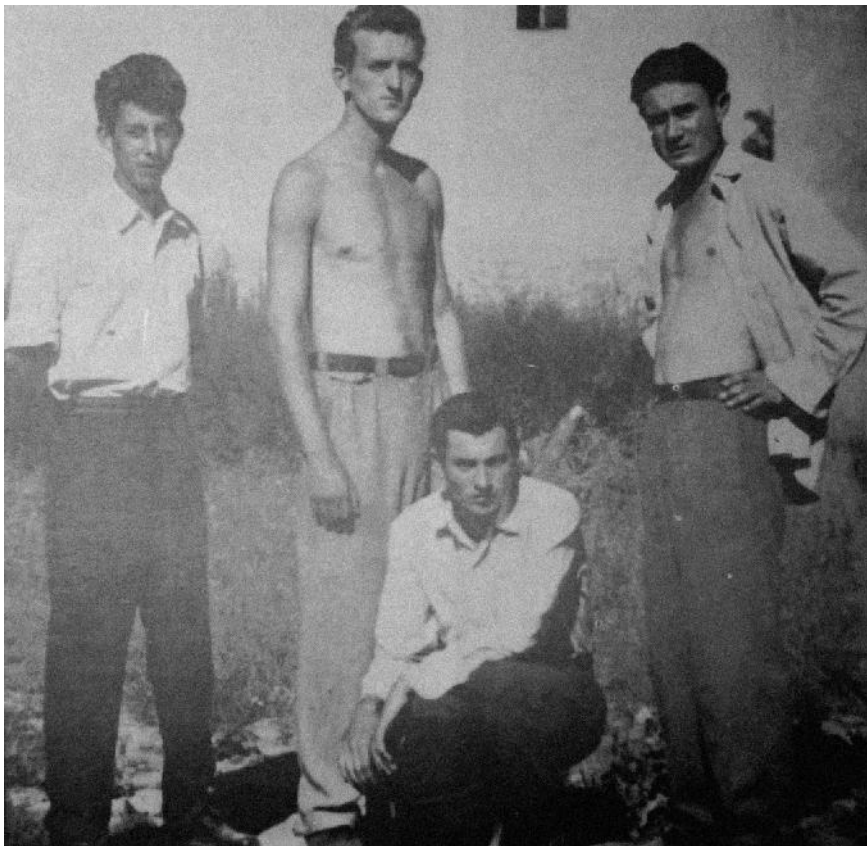

(Kedvenc önarcképe)

Nyilvánvaló azonban, hogy baráti társasága nagy hatással volt rá, és ez fordítva is érvényes. Milenko Ostoji tyal, aki szintén fest , még fiatal korában, 1955-ben, Szarajevóban az iskola keretein belül ismerkednek meg és kötnek egy életre szóló barátságot. Sok technikát átvesznek, és sok motivációt kapnak egymástól, egy természetes versenyszellem van köztük, bár más stílusban dolgoztak.

A magyarkanizsai Dobó Tihamér (Cigonya) rendkívüli tehetség fest m vész volt. Stílusa posztimpresszionista, színvilága franciás benyomást kelt, karakteres portréfest , er sen stilizált, egyéni motívumokkal rendelkezett. Monumentális, secco technikával készült falképeket és vásznapat is alkotott, a huszadik század 60-as, 70-es éveinek jugoszláviai pop art és art informel irányzatába is besorolható. Sajnos mélyszegénységben kellett élnie, csak halála után nyerte el méltó helyét.

Deák Ferenc, aki három évvel fiatalabb volt Józsefnél az újvidéki iparm vészeti f iskolára járt, de a közös m vésztelepeken, alkotócsoportokban nem érezte elég jónak festészetét (f leg Markulik tehetsége és kitartó munkája mellett), így inkább áttért egy más kifejezési formához: írni kezdett és híres drámaíró lett. Szónoki képességei, és évek óta tartó barátságuk miatt nyitotta meg Markulik József els egyedülálló tárlatát is.

Milenko Ostoji ,
Markulik József,
Dobó Tihamér,
Deák Ferenc;

1956.

Követte és gyakran bírálta is kortársai m veit. Szoros kapcsolatban volt Ács Józseffel, akir l ezt írja egyik versében:

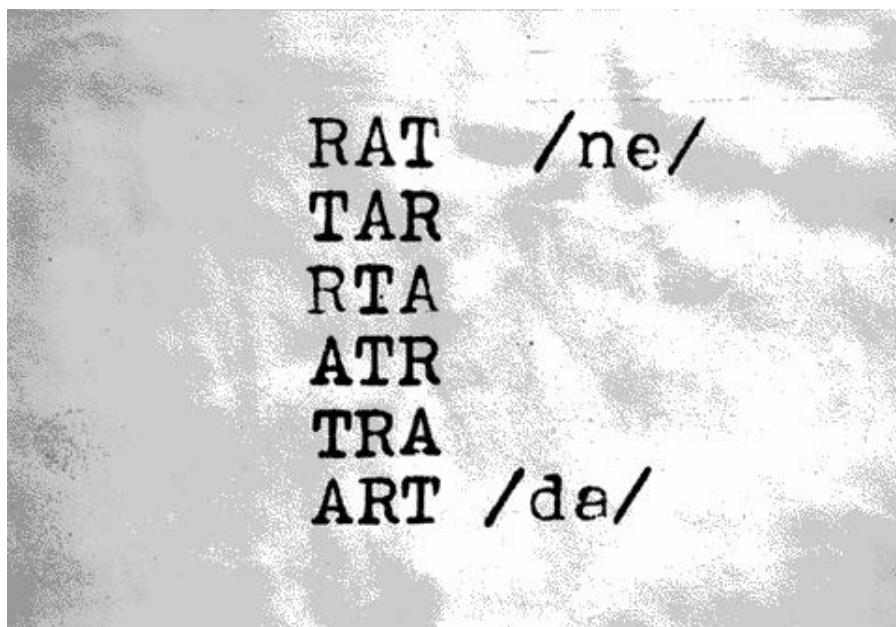
"Ács Jóska barátom nagyon rossz

szakmát választott: minden rossz

kiállításról meg kell írnia a "jót."

A kiadványból kiderül Markulik meglehetősen kiábrándult véleménye az emberekről („*Az ember saját képével ijesztgeti a kártevő madarakat: madárijesztőt csinál magából. Nem tudni azonban, hogy a kártevő emberek ellen miért nem alkalmaz emberijesztő madarat...*”), magáról az emberiségről pedig mégis próbál pozitívan állni a dolgokhoz. („*A világ egy olyan süllyedő hajó, amely belülről kapott léket. Ennélfogva megmenthető.*”)

„A hír immár nem arra szolgál, hogy dallamot szólaltasson meg. Azért van, hogy kipróbáljuk, meddig feszíthet.”

A politikába nem folyt bele, viszont mindig is pacifista nézeteket vallott: „*Elsősorban azért vagyok a béke híve, hogy senkinek se kelljen meghalnia a hazájáért.*”

RAT-ART (1982)
konceptualista alkotása

Bár majd húsz évvel ezelőtt fejezte be földi pályafutását, szerintem már akkor jól átlátta a társadalom globalizáció okozta problémáit, amelyek akkor még nem voltak annyira kézzelfoghatóak, mint napjainkban. Írásaiból azt tudtam leszűrni, hogy tartott az elgépiesedéstől, hogy nem lesz már szükség az emberekre, hogy a tömegtermékek elállításával végleg elveszik az egyediség, maga a művészet.

Állítása szerint „*A jobb életvitelhez kell a művészet.*”, melyben abszolút igaza is van, s tett is érte. Rá tényleg mondható, hogy polihisztor volt. Eklatáns attitűdjével kivívta mások tiszteletét, sokfelé megjelentek művei, világszerte elismerésre tesz szert.

Ahhoz képest, hogy abban az időszakban még nem volt elterjedt az internet, nehéz volt információhoz jutni, elképesztő tudásra tett szert. Többek között a japán művészetben is jártas volt, maga is írt haikukat:

*hasad a beton
hasad a test
hasad a tudat*

Sokfelé járt világszerte, így sok kultúrával, stílussal megismerkedhetett. 1970-ben kollégáival meglátogatja a hannoveri Didaktikum - a didaktikus iskolai eszközök kiállítását, majd utána a velencei Biennálét, s ezután 1980-ig minden alkalommal jelen van ezen a rendezvényen. Ennek hatására a képzőművészetek műfajának is kedvelőjévé és alkotójává válik.

1972-ben megismerkedik Szombathy Bálinttal (és életre szóló barátságot köt), Slavko Matković-vel és a konceptuális művészet elméletével. Mindez fordulópontot jelentett a művészetében. Megkezdte konceptualista kísérleteit a fotográfia területén. Kísérletei több síkon folynak, mivel avantgárd törekvése már korábban is erre készítette. Képeire a fény és misztikus forma, az anyag és ritmus egyenletes feloldozása, a harmóniának újfajta érzékeltetése jellemző, amely az optikai művészetnek egy misztikus változata...

Információ Fotó, 1978

Széleskőr festési technikájára kiváló példa (a nekem legjobban tetsző festménye):

Két ló 1965. július 20.

Olajfestmény kartonon. Ez a festmény szaggatott festészeti korszakaiból az egyetlen tanú expresszionista periodusára. Csak ezt a képet rizzük t le, mivel ezt tartotta a legjobb munkájának (rossz szokásához híven, a többit megsemmisítette).

Ez egy térhatású festmény, nincsenek felesleges, zavaró részletek a kép elrendezése mégsem teljesen tiszta, egyértelmű.

A festő számolt a színek lélektani hatásával, kontraszthatásával, és kompozíciójában remekül alkalmazta őket. Mint az absztrakt festőknél általában, kissé itt is önmagukban a színek, színhatások vannak fő szerepben.

Bebizonyította, hogy az íráshoz is van tehetsége, bár ebben maga nem igazán hitt.
(„Azon szerencsésebb emberek közé tartozom, akik nem tudnak írni, de van mondanivalójuk.”)

Naponta

*Naponta lejárók a pncébe
f teni a központiba
naponta mert elmúlt a nyár
és csak most jut eszembe
sok év és néhány temetés után
hogyan ott lent az alagsorban
egy szinten vagyok
a halottakkal
(1992)*

Markulik sok halálesetet, traumát élt meg, ez mindenkiben nyomot hagyta. Ha kicsit figyelmesebben elolvassuk, könnyen felismerjük ennek jeleit a versben. Szerintem amikor azt mondja „lejárók a pincébe” valójában magába fordul (a pince általában ösztön vagy tudatalattit jelent) és „f teni a központiba” pedig, hogy gondolkodik. Általában az ember mikor magába fordul, ezt azért teszi, mert valami gondja van, vagy er teljesen kattog valamin az agya. És akkor jön az, hogy „mert elmúlt a nyár” amivel egyértelm en a régi id kre, a múltra utal. „És csak most jut eszembe sok év és néhány temetés után”, szóval már id s, számára fontos embereket vesztett el, de csak most tudatosult benne, hogy valóban elmentek örökre, és azért mondja hogy a halottakkal egy szinten van, mert hát a halott egyedül van lent, és bár még él, úgy érzi, hogy magára maradt. Akár egy beckett-i figura.

Fekete

*A színek hiánya
a hiány színe
a színek távolléte
a távollét színe
nem létezik szín
létezik gyász*

A Fekete elég egyszer , lényegretör vers. Az egész m játékos, az utolsó sorig, ott pedig hirtelen teljesen komor lesz. Mint a versben mondja: nem létez szín, mégis a sötét és a fájdalmas dolgokhoz köti az embert már az ókor óta. Másik megközelítésben viszont jelent ellentétet is, ami mondjuk illik a vers utolsó két sorára, hogy nem létez szín, viszont ezt hordjuk, ha gyászolunk- rengeteg fájdalommal és szomorúsággal jár, ami viszont teljes mértékben létez , valós, emberi. Szerintem az összes sort az utolsóhoz lehet kötni. Végig a hiányról, távolról, nemlétezésről ír, ami mind utalhat egy halottra – és ekkor következik az utolsó sor, amely teljes kontrasztban van a többi öttel, az egyetlen, ami ellentétben mindennel valós, az maga a gyász. Ezt a létverset az ismert Babits-vers kései rokonának is tarthatjuk.

Kár, hogy Jóska bácsi (így ismerte az egész falu) korán, 59 éves korában meghalt. Kíváncsi lettem volna, hogy a korosodó és az idős m vész, milyen alkotásokat tudott volna még létrehozni. Nyilvánvalóan pótolhatatlan, de legalább annyi vígaszunk lehet, hogy fia, Markulik Balázs tovább folytatja valamilyen szinten apja munkáját. Grafikusként dolgozik, többek között tervezi a Vajdaság-szerte ismert, és szeretett Tanyaszínház plakátjait, és számos munkája közül még kiemelném, hogy alkotta az apja halálának első évfordulójára szervezett retrospektív kiállítás meghívóit is.

Markulik József remek előjáró példát szolgáltat a vajdasági m vészek számára. Aktív szervezője volt különböző mvészeti alkotócsoporthoz, bár saját maga reklámozására sohasem törekedett, sőt. Elzártága és túlzott önkritikája miatt nem bontakozhatott ki igazán – talán perfekcionizmusa vezetett oda, hogy életében nem volt saját, önálló tárlata, viszont halála után többre is sor került: Zentán a múzeumban, szülőfalujában, ahol tanított, a szabadkai Képzőművészeti Találkozóban... Viszont az esetében is megmutatkozott, hogy aki tehetséges, az valahogy elbűvölőbb úgymint kap egy lehetőséget, hogy megismerje magát a nagyvilágban. Volt kiállítása Szabadkán, Újvidéken, Bécsein, Zentán, Bácsstopolyán, Balatonbogláron, Budapesten, Belgrádban, Szarajevóban, Szkopjében és nem utolsósorban Párizsban, Stuttgartban és Chicagóban is.

Jövőre lesz halálának 20. évfordulója. Ebből az alkalomból készül benne van egy portréfilm, amely a mvész személyiségét, életének és pályájának legfontosabb mozzanatait kívánja bemutatni. Kíváncsian várom a filmet.

Az példáját követve arra biztatok mindenkit, hogy merjen alkotni! A munka elbűvölőbb meghozza gyümölcsét. Attól még, hogy egy kicsi, a világ számára ismeretlen faluból származunk, ha kitartóak vagyunk és van mondanivalónk a világ számára, üzenetünk eljut oda, ahol ezt érdeklődéssel és nyitottan fogadják.

Felhasznált irodalom:

- Torzóban maradt életm , Vajdasági Magyar M vel dési Intézet, Zenta, 2011.
- A szabadkai Városi Múzeum archívuma
- <http://borkabat.blogspot.com/2011/09/17-peter-laszlo-markulik-jozsef.html>,
2013. szept. 5.
- <http://borkabat.blogspot.com/2011/10/19-peter-laszlo-torzo-tokeletessege-2.html>-
2013. szept 5.
- <http://delhir.info/cimlap/friss-hireink/13072-a-delvideki-kueloenc-markulik-budapesten>- 2013. szept. 27.
- Beszélgetés Szabó Angélával és Ninkov Kova ev Olga, m vészettörténésszel
- <http://jozsef.markulik.com/>
- <http://balazs.markulik.com/>

Készítette:
Nagy Kornélia
Svetozar Markovi Gimnázium
Szabadka

Mentor:
Petkovics Márta